

Miljö- och klimatdialog

Arbetsmaterial kommunträffar 2015

Kommunen har en viktig roll i åtgärdsarbetet

För att främja arbetet inom miljö och klimat har flera åtgärdsprogram och handlingsplaner arbetats fram under de senaste åren. Åtgärdsprogrammen och handlingsplanerna inom miljömålen, vattenförvaltningen, klimatanpassning och vattenförsörjning kompletterar varandra och samverkan inom dessa områden är en förutsättning för att åstadkomma ett effektivt åtgärdsarbete med goda resultat. Vi behöver nå de nationella miljömålen till år 2020, uppnå en god vattenstatus, försäkra oss om en god dricksvattenförsörjning och anpassa samhället till klimatets förändringar. Därför är det viktigt att förbättra samverkan kring länets åtgärder. Kommunen har en viktig roll i detta arbete då flera åtgärder direkt berör kommunens verksamhetsområden. I många fall berörs flera förvaltningar i samma åtgärd vilket innebär att samverkan över förvaltningsgränserna är viktigt för goda och bestående resultat.

Genom Miljö och klimatdialogen vill Länsstyrelsen förtydliga och förenkla detta arbete och tillsammans med kommunerna öka kunskapen och samordningen inom länets miljö- och klimatarbete.

Innehåll

Miljötillsyn och Miljöprövning
VA-planering
Dricksvattenförsörjning
Avlopp
Fysisk planering
Energi och klimat

Åtgärdsprogram för miljön och klimatet

Regionalt åtgärdsprogram för miljömålen "50 åtgärder för miljömålen i Östergötland"

Sexton nationella och övergripande miljö kvalitetsmål beskriver det miljö tillstånd som bedöms utgöra en god miljö och de är vägledande för det svenska miljö arbetet. Regionalt åtgärdsprogram för miljömålen konkretiserar vad miljömålen innebär för Östergötland. Programmet består av fyra teman: Kust och vatten, Växter och djur, Skog och odling samt Människan i miljön. Inom varje tema beskrivs miljö tillståndet i länet för de olika berörda miljömålen samt ges en redogörelse för några av de främsta utmaningarna inom temat. Varje tema avslutas med en lista på åtgärder kopplade till utmaningarna. Många av åtgärder som föreslås i programmet har en direkt koppling till kommunens verksamhetsområden såsom fysisk planering, trafikplanering, vattenförsörjning, VA-planer, förorenade områden och miljö tillsyn.

[Länk till det regionala åtgärdsprogrammet.](#)

Åtgärdsprogram Södra Östersjöns vattendistrikt

Det behövs en helhetssyn i arbetet med att bevara och förbättra situationen i sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten. Alla länder i Europa arbetar sedan år 2000 med en gemensam vattenpolitik, som styrs av ramdirektivet för vatten. Kommunerna har en viktig roll i arbetet för att nå god vattenstatus. Av de 38 åtgärds punkterna i åtgärdsprogrammet för vattenförvaltningen 2009-2015 riktar sig nio direkt till kommunerna. Främst inom områden som miljöfarlig verksamhet, förorenade områden, VA-planering, enskilda avlopp/reningsverk, vattenförsörjning och jordbruk/djurhållning. Vattenmyndigheten för Södra Östersjöns vattendistrikt har under 2014 upprättat förslag till Förvaltningsplan, förslag till Miljö kvalitetsnormer och förslag till Åtgärdsprogram med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning för perioden 2015-2021 för Södra Östersjöns vattendistrikt. Samrådet pågår fram till 5 maj 2015.

[Länk till åtgärdsprogrammet för Södra Östersjön.](#)

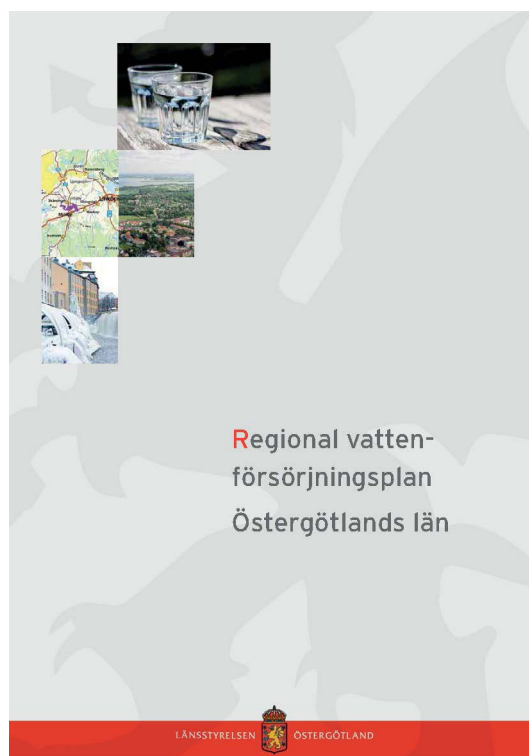

Regional vattenförsörjningsplan för Östergötlands län

I den Regionala Vattenförsörjningsplanen inventeras vilka vattenresurser som finns tillgängliga, deras nuvarande skydd samt vad som kan utgöra hot eller påverkan på dessa. Klimatets förändringar med höjda temperaturer och förändrade nederbördsmonster medför ytterligare risker som motiverar en långsiktig vattenförsörjningsplan för länet, eftersom kommunerna i hög grad tar sitt dricksvatten från sjöar och vattendrag.

Planen utgör ett underlag för översiktsplaneringen för både länsstyrelse och kommuner och inte minst i samarbeten över administrativa gränser. Den är även inspiration till att upprätta kommunala vattenförsörjningsplaner som ett underlag för VA-planer. Med en gemensam plan får vi bättre kunskap om vilka vattenresurser som är viktiga, och som redan idag måste skyddas långsiktigt mot möjliga risker och hot.

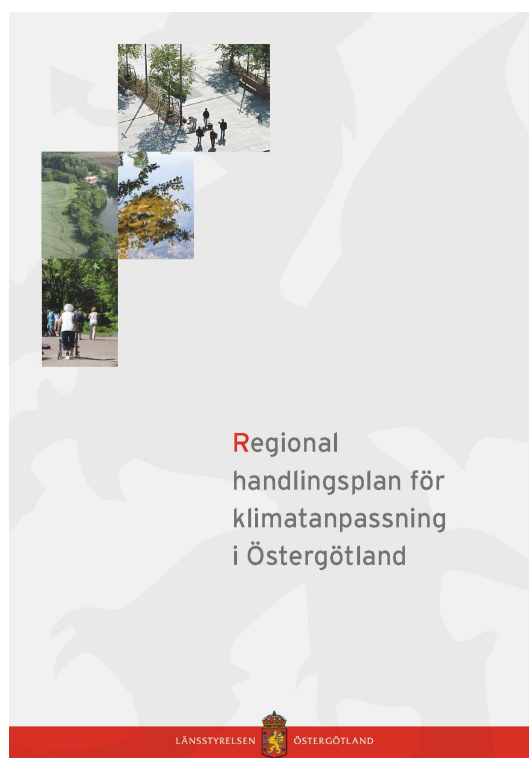
[Länk till den regionala vattenförsörjningsplanen.](#)

Regional handlingsplan för klimatanpassning i Östergötland

Klimatet håller på att förändras och därmed förutsättningarna för samhällets utveckling. Vi måste därför redan nu arbeta med att kartlägga var i samhället riskerna finns och vilka anpassningsbehoven är för att planera för ett robust och flexibelt samhälle. Klimatanpassning innebär att vi reducerar skador, hanterar konsekvenser, och tar tillvara möjligheter som det förändrade klimatet medför. Länsstyrelsen vill att handlingsplanen ska fungera som en vägledning och ett verktyg för länets olika aktörer i det arbetet, och samtidigt stödja ökad samverkan. Klimatanpassningsarbetet har konkretiserats till åtgärder i planen utifrån dialog med kommunerna. Klimatanpassning är en uppgift som kan kopplas till alla samhällets sektorer som påverkas av att klimatet blir varmare och blötare, till alla organisationer som har ett samhällsansvar och verksamheter som påverkar samhällets struktur, utveckling och bevarande. Många av de föreslagna åtgärderna kopplar direkt till kommunernas verksamheter och bör arbetas in i kommunala dokument.

[Länk till den regionala handlingsplanen för klimatanpassning.](#)

Miljötillsyn och miljöprovning

Kommunens tillsyn och provning är viktiga verktyg i åtgärdsarbetet. Därför behöver kommunen prioritera sin tillsyn och provning av verksamheter och åtgärder som både på kort och lång sikt påverkar vår omgivning - miljö, vatten, luft och klimat. Den lokala kunskapen om vilka verksamheter som finns inom kommunen och som påverkar eller riskerar att påverka människors hälsa och miljön är avgörande/väsentlig. Påverkan av ett förändrat klimat behöver också vägas in.

För att effektivisera och stärka kommunens tillsyn och provning är det angeläget med en god dialog och ett väl fungerande samarbete mellan förvaltningarna.

Fundera över

- Hur prioriteras tillsyn och provning idag?
 - Miljöfarlig verksamhet
 - Förorenade områden
 - Jordbruk och hästhållning
 - Dricksvattenförsörjning/vattentäcker
- Vilket fokus läggs på tillsyn och rådgivning gällande kemikalie- och avfallshantering?
- Hur beaktas miljökvalitetsnormerna för vatten vid tillsyn och provning?
- Hur beaktas klimatförändringar vid tillsyn och provning?
- Hur samarbetar kommunen mellan förvaltningarna vid prioritering av tillsyn och provning?

Foto: Helene Ek Henning

VA-planering

En kommunal VA-plan är ett styrdokument som beskriver hur kommunen långsiktigt ska lösa VA-försörjningen (avlopp, dagvatten och dricksvatten) i hela kommunen, både inom och utanför kommunalt verksamhetsområde. VA-planen blir ett verktyg för att lyfta fram problem och utmaningar, för budgetarbete och för att visa var, när och i vilken ordning kommunen planerar att bygga ut de allmänna VA- anläggningarna. Det ger även en plan för en långsiktigt hållbar VA-försörjning i områden som inte berörs av de allmänna vattentjänsterna.

Dricksvattenförsörjning

Kommunerna behöver säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. För att skydda dricksvattentäkter kan Länsstyrelsen eller kommunen fastställa vattenskyddsområden runt sjöar eller grundvattenförekomster med stöd av miljöbalken. Det är även viktigt att se över äldre vattenskyddsområden som inrättats före miljöbalken samt att bedriva tillsyn på allmänna och enskilda dricksvattentäkter. För att få ett effektivt planeringsunderlag rekommenderas att kommunala vattenförsörjningsplaner upprättas, grundade på lokala förutsättningar, som en komponent i VA-planeringen.

Fundera över

- Vem/vilka inom kommunen ansvarar för skyddet av dricksvattentäkterna
- Finns tillräcklig kunskap om dricksvattentäkterna?
- Har vattentäkterna tillräckligt skydd för att långsiktigt säkerställa kommunens dricksvattenförsörjning?
- Behöver fler vattenresurser/förekomster ett utökat skydd?
- Hur bedrivs tillsyn på allmänna och enskilda dricksvattentäkter?
- Hur är klimatförändringsaspekter integrerade i skyddet av dricksvatten?

Foto: Helene Ek Henning

Avlopp

Genom kommunens tillsyn av enskilda avlopp, reningsverk och avloppsledningsnät kan krav ställas på ökad rening och minskade utsläpp som bidrar till att vattenförekomsternas status bibehålls eller förbättras. Något som är viktigt i åtgärdsarbetet både inom vattenförvaltningen och miljömålen.

Arbetet innebär att kommunen behöver ha en överblick över reningsfunktionen hos de enskilda avloppsanläggningar som påverkar vattenförekomster som på grund av övergödning inte har god vattenstatus eller riskerar att inte nå tillräckligt god vattenkvalitet. Kommunens tillsyn av enskilda avlopp och rådgivning till fastighetsägare om godkända reningsanläggningar är en viktig del i detta arbete.

Lagstiftningen ger kommunen stöd att ställa högre krav på reningen av avloppsvatten från enskilda fastigheter, så kallad hög skyddsnivå, i områden som avrinner till vattenförekomster med dålig vattenkvalitet eller vatten som är extra känsliga. Här är översiktsplaneringen ett viktigt verktyg, för ex. utpekande av känsliga områden., inte minst vid ökat permanent boende i sommarstugeområden med övervägande enskilda avlopp.

Fundera över

- Enskilda avlopp - Var ställs krav på hög skyddsnivå? Hur sker prioritering?
- Avloppsledningsnät – Vilken tillsyn bedrivs och hur sker prioritering?
- Anmälningsskyldiga reningsverk – Vilken tillsyn bedrivs och hur sker prioritering?
- Dagvatten - Hur ser kommunens långsiktiga planering ut?
- Hur arbetar kommunen med att minska bräddningar från reningsverk och ledningsnät?

Foto: Länsstyrelsen Östergötland

Fysisk planering

En hållbar samhällsutveckling är av yttersta vikt för att nå miljökvalitetsmålen. Genom verktyg som översiktsplanering, detaljplanering, områdesbestämmelser, miljökonsekvensbeskrivningar, bygglov och rivningslov kan kommunerna delvis styra den långsiktiga utvecklingen i den fysiska miljön. Översiktsplanen är det mest lämpliga planinstrumentet för att hantera miljökvalitetsmålen och för att säkerställa en robust samhällsutveckling. Kommunen behöver i översiktsplanen ha mål, strategier och riktlinjer för hur miljömålen, vattenkvaliteten och klimatanpassning ska beaktas.

Fundera över

- Hur kan översiktsplanen och detaljplaner bidra till att miljökvalitetsmålen nås?
- Hur hanteras miljökvalitetsnormer, status och skydd av vattenmiljöer inom fysisk planering (ÖP/DP)?
- Hur samordnas kommunens VA-planering med bebyggelseplaneringen enligt PBL?
- Vilka insatser görs inom PBL-planeringen för att stödja visionen om ett koldioxidneutralt samhälle senast 2050?
- Hur arbetar kommunen för att integrera klimatanpassningsperspektivet i sin fysiska samhällsplanering?
- Hur används miljöbedömningar och miljökonsekvensbeskrivningar inom kommunens samhällsplanering och vilken utveckling behövs av dessa verktyg för att de ska vara ett bra stöd för en hållbar utveckling?

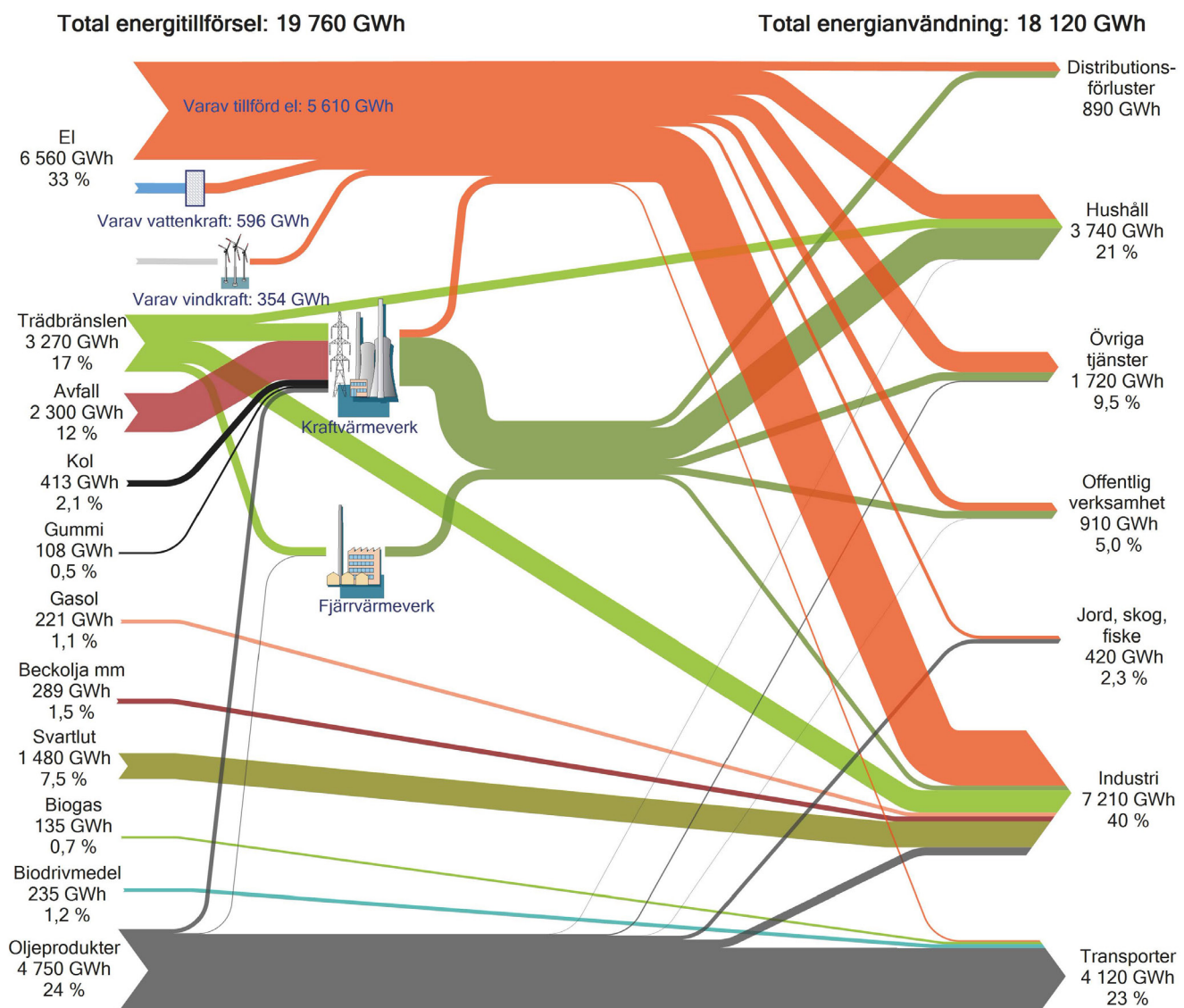
Foto: Göran Billeson

Energi- och klimatarbete

Kommuner är en central aktör i energi- och klimatomställningen, med goda möjligheter att integrera energi- och klimataspekter inom upphandling, samhällsplanering, tillsyn och energi- och klimatrådgivning. Flertalet kommuner äger en stor mängd fastigheter, och en del äger även kommunala energibolag. En aktiv dialog och resurser för energi- och klimatstrategiskt arbete inom kommunen kan underlätta att kommunens verktyg används fullt ut i energi- och klimatomställningen.

Det är viktigt att fånga upp och arbeta vidare utifrån den kommunala energiplanen, och inte minst erfarenheter från arbetet med stödet för energieffektivisering (EES) 2010-2014. Samtliga Östergötlands kommuner har arbetat utifrån EES och åtgärdsarbetet har tagit fart, bland annat inom upphandling och internt transportarbete. Dessa insatser utgör ett viktigt bidrag i arbetet för att nå de regionala miljömålen för Begränsad klimatpåverkan, och behöver fortsätta.

Energiproduktion och energianvändning är ett område som påverkar möjligheten att nå flera av miljömålen såsom t.ex. Begränsad klimatpåverkan, Bara naturlig försurning och God bebyggd miljö. I diagrammet nedan visas beräkningar av situationen i Östergötland under 2012.

Fundera över

- Finns tydlig ansvarsfördelning kopplat till kommunens mål för energi och klimat?
- Hur arbetar kommunen för att fånga upp arbetet som skett utifrån energiplan och EES?
- Hur sker samverkan och erfarenhetsutbyte kring energi och klimat med andra kommuner?
- Hur arbetar kommunen med att ställa miljö- och energikrav i upphandlingen?
- Hur arbetar kommunen för energieffektivisering och miljöanpassning vid ny- och ombyggnationer?

Foto: Göran Billeson

De 16 nationella miljö kvalitetsmålen

Läs mer: www.miljomal.se, "Guide till lokalt arbete med miljömål" RUS 2014

1 Begränsad
klimatpåverkan

2 Frisk luft

3 Bara naturlig
försurning

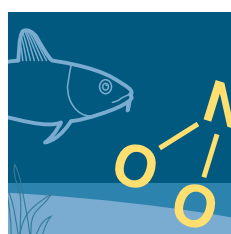
4 Giftfri miljö

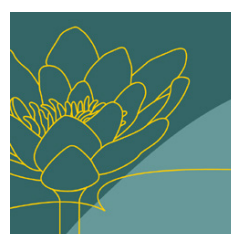
5 Skyddande ozon-
skikt

6 Säker strålmiljö

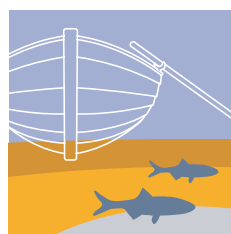
7 Ingen Övergöd-
ning

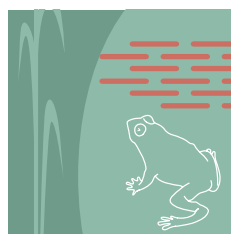
8 Levande sjöar
och vattendrag

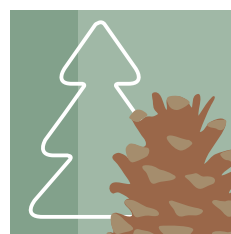
9 Grundvatten av
god kvalitet

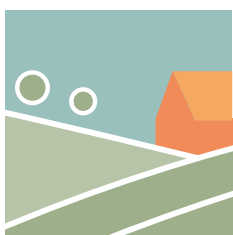
10 Hav i balans
samt levande
kust och skärgård

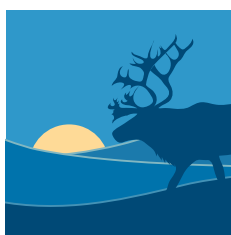
11 Myllrande
våtmarker

12 Levande
skogar

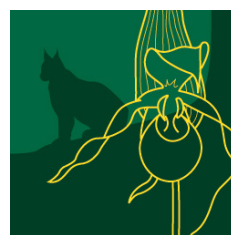
13 Ett rikt
odlingslandskap

14 Storslagen
fjällmiljö

15 God bebyggd
miljö

16 Ett rikt växt-
och djurliv

Illustrationer: Tobias Flygar

Länkar

Vattenmyndigheterna, www.vattenmyndigheterna.se

Länsstyrelsen i Östergötland, www.lansstyrelsen.se/ostergotland

Boverket, www.boverket.se

Havs- och vattenmyndigheten, HaV, www.havochvatten.se

Miljömålportalen, www.miljomal.se

Naturvårdsverket, www.naturvardsverket.se

Sveriges geologiska undersökning, SGU, www.sgu.se

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, www.skl.se

VISS, www.viss.lansstyrelsen.se

Rapporten: [”Guide till lokalt arbete med miljömål” RUS 2014](#) har varit inspiration för vissa textavsnitt i denna broschyr.

Foto: Maria Åslund

Inom miljö- och klimatdialogen diskuteras länets åtgärdsprogram för miljömålen, vattenförvaltningen, klimatanpassning och vattenförsörjning. Med tanke på åtgärdsprogrammets bredd, har vi valt att inte ta med vissa delar ur åtgärdsprogrammen vid det första mötet våren 2015. Det gäller främst naturvård landmiljöer, arbete med grönstrukturer, biologisk mångfald landmiljöer, skogsbrukets miljöpåverkan och näringslivets miljöarbete. Vid en fortsatt Miljö- och klimatdialog är ambitionen att även dessa områden ska diskuteras.

lansstyrelsen.se/ostergotland

Länsstyrelsen Östergötland

POSTADRESS 581 86 Linköping BESÖKSADRESS Östgötagatan 3
TELEFON 010-223 50 00 TELEFAX 013 - 10 13 81